

# HOLMI

XVII. évfolyam 12. szám

2005. december

---

Szerkeszti: Réz Pál (főszerkesztő),  
Radnóti Sándor (bírálat), Várady Szabolcs (vers), Závada Pál (széppróza),  
Fodor Géza, Szalai Júlia, Voszka Éva

Szerkesztőbizottság: Bodor Ádám, Dávidházi Péter, Domokos Mátyás,  
Göncz Árpád, Kocsis Zoltán, Lator László,  
Ludassy Mária, Nádasdy Ádám, Rakovszky Zsuzsa.  
Tördelőszerkesztő: Környei Anikó. A szöveget gondozta: Zsarnay Erzsébet

---

## TARTALOM

- Szabó T. Anna*: Hangok a várakozásban • 1467  
*Bertók László*: Hogyha helyet találna neki • 1469  
Hirtelen égbolt • 1470  
*Gergely Ágnes*: Szárnyasoltár • 1471  
*Rába György*: Bélyegalbum • 1473  
Harun Al-Rasid ébresztése • 1473  
*Fodor Géza*: Shakespeare Hamlet-„film”-je • 1474  
*Balázs Zoltán*: „A vihar”: az erkölcsi  
személyiség drámája • 1490  
*Géher István*: A magyar „Hamlet”: Arany János  
furcsa álcája • 1511  
*Beke József*: Nagykőrös hatása Arany János  
nyelvére • 1541  
*Tandori Dezső*: A kör körszögülete • 1549  
*Babiczy Tibor*: Allewelt tér • 1552  
Konvektor • 1553  
*Miklya Luzsányi Mónika*: Az asztalnál tizenhárman • 1554  
*Szakács Eszter*: Holt nyelven • 1560  
*Mesterházi Mónika*: A lélek állapota álmában • 1561  
A ferde út • 1561  
*Czifrik Balázs*: Forgó • 1562  
*Kádár Pál*: A halál és az orvos • 1569  
*Darányi Sándor*: Apa • 1572

## FIGYELŐ

*Helényi Zsuzsa:* „Ment-e a könyvek által a világ elébb”,  
avagy Hová fussunk a jelenből,  
a múltba vagy a jövőbe? (Tatyjana  
Tolsztaja: Kssz!) • 1575

*Radnóti Sándor:* „ebben az autisztikus regényben”  
(Karátson Gábor: Ötvenhatos  
regény) • 1584

*Nagy Boglárka:* Nyugtalan hatású részek (Schein Gábor:  
Lázár!) • 1589

*Rózsa Erzsébet:* A *Vulgo* Vajda-száma (Nagyerdei  
megálló. Tanulmányok Vajda Mihály  
70. születésnapjára) • 1592

Megjelenik havonta. Felelős kiadó: Réz Pál. Vörösmarty Társaság  
Levél cím: HOLMI c/o Réz Pál, 1137 Budapest, Jászai Mari tér 4/A  
Terjeszti a Nemzeti Hírlapkereskedelmi Rt. és a regionális részvénytársaságok  
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág  
Előfizethető közvetlenül a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján,  
Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál  
(Bp. VIII., Orczy tér 1. Tel.: 06 1/477-6300; postacím: Bp. 1900)  
További információ: 06 80/444-444; [hirlapelofizetes@posta.hu](mailto:hirlapelofizetes@posta.hu)  
Előfizethető még postai utalványon Závada Pál címén (1092 Budapest, Ráday u. 11–13.)  
Előfizetési díj fél évre 1500, egy évre 3000 forint, külföldön \$35.00, illetve \$70.00  
Nyomtatta az ADUPRINT Kft. Vezető: Tóth Béláné

---

Szabó T. Anna

---

## HANGOK A VÁRAKOZÁSBAN

*(Az asszony beszél)*

Mellem hasamra, hasam combomra omlik,  
gerincem roppan, derekam fáj, mellbimbóm körül barna udvar.  
Eres a lábam, püffed az arcom, beleim között ki dörömböl?  
Nehéz vagyok már, szülni vágyom.

Köldököm ferdén előreugrik, bőröm felreped, mint a szilva,  
derekam, combom csupa párna, készül a puha ringatásra,  
valaki rugdos, mocorog bennem, érzem a könyökét, érzem a térdét –  
nehéz vagyok már, szülni vágyom.

Lehet, hogy ezt, így, már soha többé, lehet, hogy ő lesz az utolsó,  
tudom, hogy rögtön, mielőst künn lesz, méhembe megint visszahúznám,  
ne legyek egyedül, legyek a fészke, legyen a közepem, érezzem újra:  
nehéz vagyok már, szülni vágyom.

Hordom a terhem, almafa ősszel, itt van az óra, fürdöm a fényben,  
ég fele nyúlok, föld fele hajlok, tudom a titkot, áldás, áldás,  
beteljesítem, amiért lettem, ez a teljesség, ez a perc – mégis:  
nehéz vagyok már, szülni vágyom.

*(És újra szól)*

Éjszaka van, és mind elhagytak engem.  
Férjem, fiam nyugodtan alszanak.  
De mozdul, fordul a harmadik bennem,  
egy tapintásról ismerős alak:  
a lába, karja, térde kifeszíti  
a bőrömet, mint keret a dobot,  
saját ütemét belém kényszeríti,  
ahogy mozog és kapkodón dobog,  
képére formál, magává gyúr engem,  
hogy ezentúl már egy legyek vele,  
hogy bennem-létét soha ne feledjem,  
hogy mardosson majd mohó melege.

Jaj, két fiaim: karom, ölelésem,  
siető lábam, otthonos ölem –  
nélkülük egész nem vagyok egészen,  
de ők egészek lesznek nélkülem.

*(És fellázad)*

Miért nem lettem éles, tiszta szellem?  
A fájdalomnak testet mért adok?  
Miért fordultam békességem ellen?  
Hogy megtudjam, hogy halandó vagyok?  
Azt hittem: épp így leszek halhatatlan.  
Vagy – tudom én? Az érv nem izgatott,  
csak foganni és teremni akartam,  
csak fogadni a teremtető magot.

*(Ezt mondja Pythia)*

De aki a magot magába fogadta,  
megnyílik az idő mélye alatta,  
világok méhe vajúdik tőle –

ki tudja, kit ránt elő belőle,  
szűk üregekből tág levegőre,  
messzi időkből kit tol a létre,  
újra ölésre, új ölelésre.

*(Mária hangja messziről)*

Fogadjátok és szüljétek mindet!  
Megváltanak majd, szeretnek minket.  
Jó hírt fogadtam, fiat fogantam,  
más akaratnak, halálnak adtam.

Engem akart, hát hadd legyek eszköz!  
Hadd legyek áldott asszonyaid közt.  
Testembe szálla – illesse hála –  
isteni léte, földi halála.

*(Magdolna hangja közléről)*

Mért vagyok asszony? Tűrök és várok:  
halál kezében húsom a zálog –  
adom-e majd, ha cserébe kéri?  
Meváltást vártok? Szeretek élni.

Adjam a vérem? Nyújtsam a testem?  
Magamat végleg kényére vessem?  
Nézzem, ha rezzen, lessem, ha szusszan,  
vátjam, ha elmegy, vágyjam, ha itt van,  
s mint a szuka, ha kicsinyét ója,  
legyek kuckója, vigasztalója...?

Gyenge vagyok – mit tehetek érte?  
Lenyaljam tán, ha csordul a vére?  
Enyhítek lázát hús tenyeremmel?  
Fájdalom ellen senki az ember.

*(És az asszony válaszol)*

Ó, puha háta, combja, térde!  
Ó, ölelése édessége!  
Függeszkedése! Ragaszkodása!  
Csepp tenyerének simogatása!  
Gyöngék hatalmas gyöngédsége!  
Születni, szülni érdemes érte.

Éjente ágyához lopózom,  
leheletével takarózom –  
fekete pillás, lehunyt szemeknek  
suttogom egyre: nagyon szeretlek...

---

Bertók László

---

## HOGYHA HELYET TALÁLNA NEKI

Hogyha helyet találna neki, hogyha legalább  
eszébe jutna, hogy hová tette az előzőt, hogyha  
nem kellene végignéznie, átforgatnia az összes  
kupacot, polcot, szekrényt, ha nem hergelné  
bele magát, hogy akkor most, hogy most már  
csak azért is, ha nem akadna el folyton  
valamely más, régóta keresett, váratlanul  
eléje bukkanó ebben-abbban, s nem örülne meg,  
nem szöszmötölne vele a kelleténél hosszabb  
ideig, ha nem fáradna el már a második vagy a  
harmadik sor végére, s nem hatalmasodna el  
rajta máris a rezge bizonytalanság, hogy  
van-e értelme (hogy semmi értelme sincs) annak,  
amit csinál, hogy fölösleges az azonos (vagy  
azonosnak gondolt) dolgokat (tárgyakat,  
gondolatokat) mindenáron egy kupacba hordani  
(erőltetni, képzelni), hiszen ha egybetartoznak,  
akkor előbb-utóbb maguktól is egymáshoz  
rendeződnek, amit meg önszántából lapátol  
(lapátolna) egybe, azt, lám, elfelejti...

Jobb volna talán a spontán időrendre  
hagyatkozni, akkor mindig lenne egy pont,  
ahol hely és idő egybeesik (együtt áll), csak  
meg kell jegyeznie, hogy hol és mikor (aha!),  
ha pedig képtelen rá, akkor gondolkodás nélkül  
(csendben) a sor végét keresni, s nem méregbe  
gurulni, ordítózni, hogy már megint hozzányúlt,  
összekeverte, kihajította valaki (na ki?),  
rajta kívül csak egy személy él a lakásban,  
ő szokott rendezgelődni, rendet rakni (utána is),  
felesleges, sőt eszement disznóság a  
feledékenységét (tehetetlenségét) azzal tetézni,  
hogy csúnyán káromkodni kezd, veszekedést  
provokál, tovább rontja az amúgy is egyre  
kilátástalanabb helyzetet, különösen, ha  
miután kieresztette a gőzt, rögtön meg is bánja,  
mi több, azonnal megtalálja, amit keresett.

---

## HIRTELEN ÉGBOLT

Hirtelen égbolt, homályból, szivárványból  
(mocsárból?, képzeletből?) kitüremkedő  
buborék. Egy? Kettő? Száz? Ha az egyikben  
ott vagy, a többiben is fölragyogsz.  
Tegnapig(?), holnapig(?), plafonig  
nyújtózkodhatsz. Ha egy szétpukkad,  
egyetlen köpés nyoma marad az összes után.  
Feltörekvő gáz? Pokol gőze? Fuldoklóból  
elillant levegő? Önmagát kereső lélek?  
Az örökös mozgásra ítélt megállíthatatlan?  
Mi hajtja, bugyogtatja, fújja föl az  
érzékelésig? Miért örvendeztet meg, bódít el,  
sodor magával, mintha húsz éve, ötven éve?  
Mintha... Ki (mi) pöccenti el (köpi szét)  
újra meg újra szinte azonnal? A kudarctól,  
a megszegyenüléstől való félelem?  
Az izgalom? A testi gyöngeség? Az  
imbolygó tudat? Az utolsó köreit járó  
lámpagyújtogató (lámpaoltogató)? Aki a  
menekülő fényekkel, limlomokkal együtt

minden emlékhólyagot, álomgömböt,  
a normális élethez nélkülözhetetlen  
világosságot eltakarít? Honnan tudod,  
hogy semmit sem tehetsz ellene?  
Miért viselkedsz úgy, mintha nem tudnád?

Gergely Ágnes

---

## SZÁRNYASOLTÁR

### 1

#### Az örvényhez

Örvénylenek a reggelek.  
Az utca szobrokkal teli.  
A szobrok között nincs viszony,  
bár testük olykor mímeli.

Hányféle pózt tanult a test!  
A torzulások kínja és  
a megszokás keresztben áll,  
fortélyos, sűrű szervezés

vonul a külvilág előtt,  
ételhordó jön, óra csöng,  
Garbo-szemüveg, sportcipő,  
nincs út szobor és minta közt.

Fölrémlik egy-két régi film,  
könyvoldalon bürökital.  
Eszmélete a gipsz mögött  
magára hagyott körvonal.

### 2

#### Egy kapualjhoz

Amikor elborít a kábulat,  
s látod a mélyre hullt árnyékokat,

és odalenn tenger és sivatag,  
és idefönn a deszka megszakad,

s az egyik tántorog, a másik üt,  
az vagy, amit nem ordítasz velük,

amit, mint a rezgést a menhirek,  
sikerül messze menekítened –

messze? hová? hát miféle kiút  
a láthatatlan lapidárium?

Mekkorára kell meghúznod magad  
a hordószagú kapubolt alatt?

Vándorok csontját megidézi-e  
a csontfűrész felszikkasztó dühe?

Hajót fűrnak, sziklát vagy csontokat?  
Mi éri még a biztonságodat?

Sín, sorompó és gravitáció  
nem több mint kóbor portugál hajó,

mit elborít a rabszolgák hada.  
S ott kinn vigyáz a Halál Angyala.

### 3

#### A magyar nyelvhez

Minden foghíjas létra ellen,  
káros tűzű legenda ellen,  
rekedten álló tömeg ellen,  
felázott parti homok ellen,

tükörbe hulló szavak ellen,  
amiket előír az illem,  
illemből tett gesztusok ellen,  
részvétből alamizsna ellen,

amitől fuldoklik a jellem,  
álarcok és visszhangok ellen  
s a felelőtlen, laza szellem  
kigazolatlan verse ellen,

sírkődülésban, hurrikánban,  
szitokban és litániában  
szavaid forognak a számban,  
szavaid forognak a számban.



---

Rába György

---

## BÉLYEGALBUM

Táborozó szétszórt ármádia  
mint kezdő gyűjtő bélyegalbuma  
olyan az életkorok sokasága  
évek kilátójáról visszanezve  
trópusi fenevad pofája tátva  
csíkos templomtorony repes az égre  
pálmafa ígér egyszeri csodákat  
dalház színtere dús hisztériáknak  
ódon karosszék húz ejtőzködőre  
menedékház a vándor pihenője  
sportautó ez röpít el önfeledten  
délzaki virágvarázs házi kertben  
lélegzetszakasztó fura rovar  
rusnya hideglelést nyakamba varr  
te rendetlen kaleidoszkóp-sereglet  
összefüggő sornak ki is nevezhet  
ébresztő jelentésed ki sugallja  
akaratnak vagy zavaros kalandja  
és sehol sincs egy árva cserepartner  
aki veszít mint én utána majd nyer

---

## HARUN AL-RASID ÉBRESZTÉSE

Harun felséged tán több ezeregyszer  
kerekedett föl barangolni reggel  
becserkészni székhelyedet a várost  
a csorgókutat a tornyost a sárost  
nekivágtál az utaknak tereknek  
ringó szoknyák kolompszavát követted  
szőkevényt rókatáncot rejtenek  
szédületet nászéjt a pendelyek  
s ha nem bámult meg felséged Harun  
életedben eddig varjút karón  
suhancok téged ügybuzgón anyáztak  
legyintettél hallván rég az apákat  
a szókincs más de nem az indulat

az utód is mocskos szájjal mulat  
a tapasztalás szélfúttá nyomába  
eredned eszmélkedésed hiába  
lotyók tolvajok közt botladozó  
béred pofon rangrejtett utazó  
nem az otthon oly finom selymű nóta  
füledbe számár üvöltése szól  
bárhová lépsz körülötted csupa  
eb- s lóterméses diszharmónia  
felség saját szerepedből kilépve  
táruul a lenti lét fintora fényre  
zsvivajgó köztérről vezet-e híd  
elérni palotádnak éjeit  
s ha igen majd átvészeled-e álmod  
tüzes új nappalok elébe állnod

Fodor Géza

---

## SHAKESPEARE HAMLET-„FILM”-JE

ÁLTALÁNOS TUDNIVALÓK SHAKESPEARE-RŐL című 1954-es esszéjében Füst Milán élvezetesen leírja, hogy miként ébredt rá rajongott Shakespeare-je úgynevezett nagy gyengéire: „Már kívülről tudtam Hamletet és Leart (ezekből nem egy részletet eredetiben is) – tán harmincéves lehettem, mikor nem a szívem, de az eszem kérdéseket kezdett feltenni, hogy hát hogy s mint van ez meg az e művekben? Vagyis, megvallom, mindaddig észre se vettem a bennük rejlő ellentmondásokat, annyira meg voltam tőlük bűvölve, babonázva [...] || De aztán, mondom, észrevettem az ellentmondásokat. S melyek azok? Végyük példának egyik legszembetűnőbbet. A harmadik felvonás híres monológjában, a »Lenni, vagy nem lenni« kezdetűben Hamlet az öngyilkosságról beszél: meghalni könnyű volna – mondja –, ha az ember tudná, hogy odaát is nincsenek-e álmok. De ki tudhat erről bármit is? Minthogy a halál országa olyan tartomány, ahonnan még nem tért vissza utazó. – Hogyhogya nem tért vissza? – kérdeztem én magamtól késői meglepetéssel olyannyi Shakespeare-stúdiómom után. – Hiszen a darab azzal kezdődik, azon alapul, hogy Hamlet az első felvonásban apja kísértő szellemével találkozik, beszél vele, tőle értesül annak gyalázatos haláláról, hogy öccse gyilkolta őt meg, és így tovább, de még a túlvilág kénköves lángjairól is megtud tőle egyet-mást – és ő kérdezi később mégis, hogy van-e túlvilág? Hát semmit se hitt el e látomásnak, káprázatként vette azt a jelenést, amelynek barátai is tanúi voltak, aminthogy mondja is a szellemről: »Egy porszem ő az ész szemét zavarni.« Ha tehát ez valóban így van, hogy semmit se hisz neki, akkor alig-alig folytatható a dráma, mert nincs, ami további akciójának erőt adna [...]. || [...] az első felvonás e jelenése után Hamlet aligha kérdezhetne ilyet s ilyen gyanútlan tájékozatlansággal, hogy vannak-e halálunk után álmaink? De azt se mondhatná ily határozottan, hogy a halál országa oly tartomány, amelyből még nem tért vissza utazó – semmiképp se mondhatná, ha Shakespeare nem lett volna annyira feledékeny. Egyszóval: nyil-